

Redactie:

D. Roethof-Ensing
Spinozalaan 283
Voorburg (Z.H.)
Telef. (070) 86 54 66

✕

Administratie:

Oudegracht 152
Utrecht

✕

Verschijnt
Maandelijks

Abonnementsprijs
f 3,— per jaar

MAART 1965
14e JAARGANG

HUMANISTISCHE DOCUMENTATIEDIENST

Uitgave van de Stichting Humanistisch Centrum Mens en Wereld

Bij publicatie van gegevens, welke de Documentatiedienst uit andere bladen heeft overgenomen, dient de oorspronkelijke bron te worden vermeld. Postgiro nr. 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht — Telefoon 030-10163

I N H O U D S O P G A V E

HUMANISTISCH VERBOND

Bladz.

Onderscheiding voor HB-lid	33
Promotie	33
Nieuwe uitgave	33
Sociaal-pedagogische sectie	33
Raadslieden voor gedetineerden	33
Nieuwe plaatselijke raadslieden	33
Studenten	33

..

"HUMANITAS"

Nieuwe aanstellingen	34
Conferentie over provinciale opbouworganen	34

..

HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP IN DE P.v.d.A.

34/35

..

RADIOLEZINGEN

Lezingen in de maanden april en mei voor de VARA	35
Lezing in de maand april voor de AVRO	35

..

TELEVISIE-UITZENDINGEN

T.V.-uitzending in de maand april voor de VARA	35
--	----

..

INTERNATIONAAL NIEUWS

Verhitte gemoederen in België	36/37
Samen op de kansel	37
School gesloten	38

..

VAN ALLE KANTEN

Bladz.

Ds. Kalf maakt het zich weer moeilijk (de Gooi en Eemlander)	38/39
Stem contra ds. Kalf (Bussumsche Courant)	39
Stem pro ds. Kalf (Trouw)	39/40
Eerste deel verzameld werk Erasmus verschijnt in 1969 (De Volkskrant)	40
Documentatiecentrum oude Nederlandse humanisten (Het Vaderland)	40/41
Gegriefd over Erasmus'beeld (Trouw)	41
Collecte Humanitas in Den Haag (Haagsche Courant)	41
Bejaardentehuis in Schiedam (Rotterdamsch Nieuwsblad)	42
Bezwaren I (het Dagblad van Coevorden)	42/43
Bezwaren II (Trouw)	43
Weinig geschreeuw, veel wol (Het Vrije Volk)	43
Fatsoensrakker (Vrij Nederland)	44
Openbare R.K. leeszaal ("Zeevonk")	44
Leven in verwondering (Provinciale Zeeuwse Courant)	44/45/46
God buitenspel (Brabants Dagblad)	46

..

HUMANISTISCH VERBOND

Onderscheiding voor HB-lid

Het lid van het Hoofdbestuur Prof.Dr. L.G. van der Wal werd onderscheiden met Visser-Neerlandia-prijs voor zijn toneelstuk: "Schrijven is niet genoeg!"

Promotie

Op 12 maart promoveerde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht het H.B.-lid W. van Dooren tot doctor in de wijsbegeerte op zijn proefschrift "Het totaliteitsbegrip bij Hegel en zijn voorgangers". Eén van zijn stellingen luidde: Humanistische geestelijke verzorging moet zo spoedig mogelijk in de praktijk gelijkgesteld worden met godsdienstige geestelijke verzorging, maar moet er desondanks principiëel van onderscheiden blijven. De heer van Dooren is als vrijwilliger raadsman voor de gedetineerden.

Nieuwe uitgave

Verschenen is het boekje "Humanisten over oorlog en vrede". Het bevat een aantal opstellen van de leden van de Werkgroep Wereldpolitiek.

Sociaal-pedagogische sectie

Het voorzitterschap van deze sectie, dat tot nu toe bekleed werd door drs. Ph.H. van Praag werd overgenomen door Prof.Dr. L. van Gelder.

Raadslieden voor gedetineerden

Het hoofdbestuur benoemde tot vrijwillige raadslieden voor de Inrichtingen van Justitie de heren C. Brakel te Haarlem, A.N.J. van Hinte te Kloetinge, W.A.M. ter Horst van Delden te Almelo, K. van Kalker te Enschede, W. Koeman te Schoorl, W.P. Nederkoorn te Doetinchem en J.W. Schurer te Almelo.

Nieuwe plaatselijke raadslieden

Tot Plaatselijke Geestelijke Raadslieden werden benoemd Mevr. G.W. G. Rudelsheim-Hamer te Zwolle de heren J. Bos te Nijmegen en M. van der Vlerk te Haarlem.

Studenten

Voor de geestelijke verzorging van studenten werden tot raadslieden benoemd dr. J. Houtgast te Utrecht en W.H.E. van Gelder te Bornerbroek. Voor secretaris van het contactorgaan voor studenten te Eindhoven werd benoemd ir. A.P. Bruch.

DE NEDERLANDSE VERENIGING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK

"H U M A N I T A S"

Nieuwe aanstellingen

Bij afdeling Enschede treedt per 1 april 1965 mejuffrouw H.J. La-meijer in dienst als maatschappelijk werkster voor het algemeen maatschappelijk werk, tevens leidster gezinsverzorgster.

Conferentie over provinciale opbouworganen

Op 6 maart werd in Huize "Randenbroek" te Amersfoort een conferentie belegd over provinciale opbouworganen, door het hoofdbestuur van Humanitas. Ongeveer 35 deelnemers, waaronder gewestelijke bestuurders, gewestelijke functionarissen, hoofdbestuurders, leden van de landelijke staf, vertegenwoordigers in opbouworganen en bestuurders en directies van grote-stads-afdelingen, discussieerden aan de hand van een gespreksnota. In deze nota werd een overzicht gegeven van beleidsadviserende en onderzoekorganen op provinciaal niveau en van de huidige doelstellingen, structuren en werkzaamheden van de verschillende provinciale opbouworganen.

's Middags werd de film "Werken aan de samenleving" vertoond.

Op deze conferentie heeft men kunnen kennisnemen van elkaars ervaringen en standpunten, en bovendien is door de discussie een bijdrage geleverd aan de standpuntbepaling van Humanitas.

. . .

HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP IN DE P.v.d.A

Het dagelijks bestuur van de Humanistische Werkgemeenschap in de P.v.d.A. is als volgt samengesteld:

voorzitter	mr. H.B. Engelsman	Schiedam
2 voorzitter	N. Hesseler	Delft
secretaris	C. de Vries, Boeierstraat 13	Leeuwarden (tel. 05100-26568)
2 secretaris	H. van Woudenberg	Leiden
penningmeester	drs. J. Zwakhals	Rotterdam
leden	drs. Th.J. Hogendorp	Amsterdam
	E. Meester	Amsterdam

In de Vara-uitzending in samenwerking met de HWG in de P.v.d.A. die plaats vond op 2 januari, sprak mr. H.B. Engelsman over de Humanistische Werkgemeenschap in de "Partij van morgen". Spreker ging in op de door de P.v.d.A. uitgegeven brochure "De Partij van morgen", waarin gedachten ontvouwd worden over de in het huidige tijdsbestel noodzakelijk geachte vernieuwing van organisatie en presentatie van de Partij van de Arbeid. Sprekende over de werkgemeenschappen zei hij, dat het onderlinge gesprek der werkgemeenschappen, één van de belangrijkste taken, in de partij van

morgen gemakkelijker opgang zullen kunnen vinden, als gevolg van de uitgave van het nieuwe blad "Opinie".

Als bezinningscentra zullen de werkgemeenschappen een taak blijven behouden, het zwaartepunt zal komen te liggen bij een jaarlijkse landelijke conferentie, eventueel aangevuld met tussentijdse regionale bezinningsbijeenkomsten voor de leden. Zo ongeveer drie maal per jaar zal een eigen geschrift van de HWG uiting geven aan overpeinzingen die bij de bezinning in eigen kring gestalte hebben gekregen.

N.B. Het bovenstaande bericht konden wij helaas in het februari-nummer niet meer opnemen. Wij achten het van genoeg belang om dit alsnog te doen in het maartnummer.

. . .

RADIOLEZINGEN

Lezingen in de maanden april en mei voor de VARA

4 april	9.45 uur	G. Stuiveling	"Uit humanistisch oogpunt"
11 april	9.45 uur	J.P. van Praag	"Congres 1965: "Op zoek naar ons zelf"."
18 april	9.45 uur	Matthew I. Spetter	"Is vrijheid een illusie?" (bij Lincoln's 100 e sterfdag)
25 april	9.45 uur	D.H. Prins	"Er is veel gebeurd"
2 mei	9.45 uur	W. Drees	"Bevrijding"

Lezing in de maand april voor de AVRO

6 april	15.45 uur	J.C. Brandt Corstius	"De openbare school"
---------	-----------	----------------------	----------------------

. . .

TELEVISIE-UITZENDINGEN

T.V.-uitzending in de maand april

13 april	± 22.00 uur		
VARA	Nederland 1		"Actueel Humanisme"

. . .

INTERNATIONAAL NIEUWS

Verhitte gemoederen in België

Het verbod van de uitzending van de film over "Der Stellvertreter" heeft de gemoederen in België en ook daarbuiten danig beziggehouden. Het begon op 4 maart, toen (blijkens een bericht op 5 maart uit de Haagse Courant) de Vlaamse televisie de uitzending verbood:

" Het Humanistisch Verbond in België zou op 11 maart in zijn zendtijd een film uitzenden, die drie passages over het toneelstuk zou bevatten. De passages werden echter door de leiding van de BRT in strijd geacht met het voorschrift, dat geen programma's mogen worden uitgezonden, die beschuldigingen inhouden aan een persoon of kwetsend zijn voor een volksgroep.

De socialistische partij heeft aangekondigd, de minister van opvoeding en cultuur in de kamer van volksvertegenwoordigers over het verbod te zullen interpellieren".

Kritiek hierop volgde toen (aldus de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 5 maart)

" de ondervoorzitter van de socialistische partij Van Eynde tijdens het vragenuurtje van de Kamer aan de tot de christelijke volkspartij behorende adjunct-minister van opvoeding en cultuur Van Elslande gevraagd waarom de directeur-generaal van de Vlaamse uitzendingen van radio en televisie een televisie-uitzending, die het Humanistisch Verbond volgende week donderdag aan Hochhuths Plaatsbekleder dacht te wijden, verboden heeft. Hij meende dat de uitzending niet met de bestaande reglementen in strijd kwam en giste dat het verbod afgekomen is nadat al drie weken aan de uitzending was gewerkt. Het optreden van de rooms-katholieke directeur-generaal noemde hij censuur.

Minister Van Elslande zegde overleg toe om herhalingen van incidenten als deze te voorkomen en verklaarde ook positief te staan tegenover eventuele schadevergoeding aan het Humanistisch Verbond. Voor het overige meende hij dat de uitzending, die in het kader van de zendtijd voor lekenmoraal en filosofie was voorzien, de daarvoor gestelde normen enigszins te buiten ging omdat zij persoonlijke aanvallen bevatte en voor een deel berustte op fictieve elementen".

Het Dagblad van Limburg van 13 maart windt zich over de zaak echter veel meer op en schrijft:

" Daarmee zou de zaak zijn afgedaan, als niet om reden van andere politieke aard de gemoederen reeds enigszins verhit waren. Van den Eynde nam zijn nederlaag niet en vluchtte naar "De Volksgazet", waarin hij op weinig parlementaire wijze tegen Van den Bussche en diens vele medestanders van leer trok. Het ene geschreven woord bracht het andere. Van den Eynde bereikte een dieptepunt, toen hij de verdedigers van het standpunt van Van den Bussche schriftelijk uitschold voor "de meest complete pummels uit de Vlaamse katholieke journalistiek"."

Ook de Volkskrant van 12 maart schrijft uitvoerig over deze rel:

" De ruzie bereikte zijn hoogtepunt, toen BRT-directeur-generaal Van den Bussche, getergd door de aanvallen van Volksgazet-hoofddirecteur Van Eynde, aan deze een woedende en zeer persoonlijke brief stuurde, die men ook in katholieke kringen betreurde. Hierin beschuldigde Van den Bussche zijn tegenstander van pogingen tot journalistieke collaboratie in de oorlog en vond dat Van Eynde daarom elk oordeel over Paus Pius' houding beter achterwege kon laten.

Afschriften van deze brief zond hij aan de leden van de beheersraad van de BRT. Daar kwam het tot heftige incidenten. De socialistische leden verlieten de vergadering. Hoofddirecteur Van Eynde eiste genoegdoening voor deze belediging hem in zijn diverse functies, onder ander ook als kamerlid, aangedaan door een hoge ambtenaar. Partijvoorzitter Collard bracht de zaak zelfs in het parlement. Daar eiste de socialistische partijleider niet enkel sancties tegen directeur-generaal Van den Bussche, maar ook opheffing van het uitzendverbod. De minister van culturele zaken en opvoeding Van Elsenlande, maakte toen een brief bekend, waarin de directeur-generaal zijn excuses maakte. De minister liet de zaak van het uitzendverbod echter voorlopig over aan de beheersraad van de BRT, die daarover volgende week vergadert. Kamerlid Van Eynde aanvaardde de excuses, maar stelde het ultimatum, dat volgende week een "bevredigende oplossing" moest worden gevonden voor de radio-uitzending. Het conflict is dus nog niet opgelost".

Samen op de kansel

In de Anglicaanse St. George kerk te Birmingham zal gedurende de lijdensweken elke woensdagmiddag in de lunchpauze eerst een humanist het woord voeren, daarna zal een christen antwoorden. Het initiatief hiertoe is uitgegaan van de predikant van deze kerk. In het Dagblad van Coevorden van 13 maart lezen wij erover:

" Rev. George Browning, en hij heeft toestemming van zijn bisschop gekregen. De eerste woensdag heeft er al een humanist op de kansel gestaan, waarna een christelijke theoloog hem van repliek diende. In de kerk waren christenen en humanisten bijeen. Sommige gemeentelieden hebben al de vrees uitgesproken dat hun predikant overhelde naar het humanisme, maar Rev. Browning heeft verklaard, dat hiervan geen sprake is: "Het is een feit, dat de mensen op de een of andere wijze heel wat te horen krijgen van 't humanistische standpunt. Het is niet goed om maar net te doen, alsof dat standpunt niet bestaat. Sommige christenen worden onzeker wanneer zij over bepaalde punten in discussie raken met humanisten. Ik wil datzij hier ter plaatse 't humanistisch standpunt vernemen en daarna het antwoord, dat een christen daarop geeft".

Het eerste kanselgesprek vond plaats tussen de heer Roger Clips-ham, voorzitter van de humanistische vereniging aan de universiteit van Birmingham en Rev. William Strawson, hoogleraar in de systematische theologie en filosofie aan het methodistisch seminarie in Birmingham. Ondanks hun verschillen waren zij het over één ding eens: dat de predikant, die deze tweegesprekken had georganiseerd een "moedig man" was.

School gesloten

In het Dagblad voor Oost Brabant van 18 februari lezen wij:

" In Sugny dient zich een ernstig conflict aan. Sugny ligt dichtbij Bouillon aan de Franse grens in het mooiste gedeelte van de Belgische ardenennen. De bevolking van Sugny is in overgrote meerderheid katholiek. Vlak bij de gemeente ligt een protestants tehuis voor kinderen, die voor een groot deel wezen zijn afkomstig uit de Borinage, uit Brussel en zelfs uit Spanje. Het zijn er in totaal 21.

Onder het bewind van de vorige burgemeester bezochten de weeskinderen uit het protestantse tehuis "Joie Chrétienne" de katholieke dorpsschool. De burgemeester werd bij de jongste verkiezingen echter verslagen en onder de nieuwe burgemeester en het nieuwe gemeentebestuur zijn moeilijkheden ontstaan. De leider van het protestantse woeshuis werd vanwege de gemeente schriftelijk aangezegd, dat de kinderen van zijn tehuis per 15 februari de toegang tot de dorpsschool werd ontzegd.

Op die dag bleef de school geheel gesloten. De katholieke leerlingen werd dat meegedeeld tijdens de H. Mis van 6 uur 's morgens. Toen de protestantse weeskinderen bij hun school aankwamen vonden zij de hekken dicht!

Er is geen andere school in de buurt !

..

VAN ALLE KANTEN

Ds. Kalf maakt het zich weer moeilijk

In de Gooi en Eemlander van 10 februari lezen wij dat op de 38 ste Gooise schooldag voor het Christelijk onderwijs in Hilversum gehouden, ds. H.S.J. Kalf zich opnieuw scherp meende te moeten afzetten tegen het humanisme. Hij sprak o.m.

" Ds. Kalf vond het zeer noodzakelijk, dat men zich meer gaat bezinnen op de gevaren, die hij in het humanisme ziet schuilen. "Wij zeggen zo gemakkelijk: mij gebeurt niets, want ik ben een kind van God, maar Jezus heeft ons ook leren bidden:leid ons niet in verzoeking", aldus ds. Kalf, die in het humanisme nu juist die verzoeking ziet liggen. Deze levensbeschouwing, die ervan uitgaat, dat alleen menselijke waarden moeten worden gerespecteerd, wint zowel in de steden als op het platteland steeds meer terrein. "Het wordt benauwend," aldus ds. Kalf, "als wij zien hoe het hart uit de christelijke cultuur wordt weggeslagen."

Hij beschouwt het als een reëel gevaar, dat vele christenen door ideeën van het Humanistisch Verbond worden beïnvloed. Dit poogt leven en wereld te verstaan met behulp van eigen, menselijke vermogens en niet van de bijzondere openbaring; op de plaats, die aan God en Jezus toekomt, wordt de ideale menselijkheid gesteld," zo vervolgde hij.

Het komt er volgens ds. Kalf op neer, dat men de liefde tot God heeft geschrapt en dit maakt z.i. de liefde tot de mens tot een karikatuur, omdat de liefde tot God en tot de naaste onverbrekkelijk met elkaar zijn verbonden. Hij acht het bedroevend dat vele christenen

... en niet-christenen elkaar hebben gevonden onder de noemer "humaniteit". "Dergelijke christenen hebben hun christen-zijn prijsgegeven," aldus de Bennebroekse predikant."

Stem contra ds. Kalf

Op 20 februari lezen wij in de Bussumsche Courant een ingezonden stuk van een mevrouw die o.m. schrijft:

" Nu dacht ik dat in een wereld waarin men zelfs op hoog niveau langzaam overtuigd raakt van de noodzaak tot begrip en verdraagzaamheid tussen volken en waar in Nederland, in een instelling als "Het Nederlands Gesprekcentrum" mensen van verschillende godsdienstige overtuiging (n.l. Katholieken, Protestanten en Humanisten) tot waarderding en soms tot begrip kunnen komen met behoud van ieders persoonlijke levens- en geloofsopvatting, een rede als die van ds. Kalf niet op zijn plaats is en ook op praktische en ideel-christelijke gronden onaanvaardbaar.

Heeft het Christendom geen positievere gedachte uit te dagen, dan zich kanten tegen Humanisme? Dan kan ik me voorstellen dat ds. Kalf de Humanistische gedachte zo gevaarlijk vindt. (vooral voor de minderjarigen, die zo kritisch kunnen zijn).

Echter ook Christus beoordeelde de mensen minder naar hun overtuiging of hun leer, dan naar hun daden. ("Wie is mijn naaste?"). Op grond van welke overtuigende feiten durft ds. Kalf dan aan onmondige kinderen wijs te maken, dat een bepaalde vorm van godsgeloof beter zou zijn, dan een onbepaalde? (waarin hij zich bovendien niet genoeg heeft kunnen inleven) om er objectief over te oordelen."

Stem pro ds. Kalf

Een ingezonden stuk dat men als min of meer pro ds. Kalf kan uitleggen verscheen in Trouw op 11 maart, deze inzender schreef:

" Een paar weken geleden uitte ds. Kalf van Bennebroek zijn verontrusting over het toenemend opdringen van het buitenkerkelijk humanisme. Deze pastor kan ervan verzekerd zijn dat zijn verontrusting geen weerklank zal vinden in de kerk. De kerk laat het er maar bij zitten. Zij is gekomen in een "toestand" van werkeloosheid. De stem en verontrusting van ds. Kalf is als eens roependen in de woestijn. De bezinning ontbreekt in de kerk omdat deze nooit anders kan zijn dan een wijsgerige bezinning. De kerk overbelast zich met theologische problemen. Elke vorm van wijsgerige of wereldbeschouwelijke bezinning, wordt gezien of als contrabande of als pharizeïsme, dat het wezen van de verkondiging van het Evangelie uitholt en om zeep brengt. Het is "de presentie van de levende Heer", die alleen in staat is de mondigheid van een atheïstische secularisatie te woord te staan. In werkelijkheid betekent dit een voornaam "wetenschappelijk" afscheid van de wereld van de kerk, die de filosofie van het erf der theologie heeft laten verjagen. Dit is zeker: de invloeden van figuren als Brunner, Van Ruler, Dooyeweerd, kunnen in het probleem kerk-humanisme nauwelijks worden vernomen.

De ontvankelijkheid voor wijsgerige bezinning is in het algemeen te gering, en is dan tevens oorzaak dat de intellectuele jeugd bij het openbaar middelbaar en gymasiaal onderwijs, de ware proporties van het klassiek humanisme, Erasmus-Huizinga-Coornhert, t.o.v. het christendom, scheef wordt voorgesteld."

Eerste deel verzameld werk Erasmus verschijnt in 1969

In de Volkskrant van 17 februari stond het volgende bericht:

" De Erasmusprijs van vorig jaar, toegekend aan de Union Académique Internationale, zal in zijn geheel worden bested aan een wetenschappelijke heruitgave van de werken van Desiderius Erasmus. Zo wordt een prijs die is ingesteld ter ere van de grote Nederlandse humanist gebruikt om diens belangrijke werken meer toegankelijk te maken. Het initiatief tot deze uitgave, die veertig delen gaat tellen van elk vijf- tot zevenhonderd bladzijden, is vorig jaar genomen door het historische genootschap "Rotterodanum". In Rotterdam is Erasmus in 1469 geboren.

Ter gelegenheid van zijn vijfhonderdste geboortedag wilde men de eerste resultaten van deze gigantische wetenschappelijke arbeid publiceren. In december 1963 is een internationale raad onder voorzitterschap van de Leidse professor dr. J.N. Bakhuizen van den Brink met de voorbereidingen begonnen. Het beginkapitaal van een ton, welke bestemming Union Académique Internationale aan de door haar ontvangen Erasmusprijs heeft gegeven, stelt de samenstellers van de uitgave in staat om in 1969 het eerste deel uit te geven. Vele grote geleerden, onder anderen uit België, Frankrijk, Spanje, Engeland, Italië, Polen en Zwitserland werken mee aan de nieuwe uitgave. Na de eerste uitgave van Erasmus'verzamelde werken in 1540 in Bazel en die van begin 1700 in Leiden, is geen nieuwe editie meer verschenen. In het eerste deel worden bijna zeker de "Coloquia" (Gesprekken) opgenomen. Vóór de veertigste band verschijnt zullen naar schatting dertig jaar van ingespannen wetenschappelijke arbeid zijn verstreken. Het vaststellen van de oorspronkelijke tekst, het opstellen van verwijzingen, citaten, en toelichtingen, en een uitvoerig commentaar op de inhoud van de teksten neemt zoveel tijd in beslag. De commentaren verschijnen in het Frans, Engels en Duits."

Documentatiecentrum oude Nederlandse humanisten

Hierbij enigszins aansluitend is het volgende bericht uit Het Vaderland van 18 maart:

" In Amsterdam werd opgericht de stichting "Documentatiecentrum Republica Literaria Neerlandica", die ten doel heeft al die gegevens bijeen te brengen, welke de bestudering van en het begrip voor figuren, stromingen en werken uit de "republiek der geleerden" in de Nederlanden uit de 16e, 17e en 18e eeuw kunnen bevorderen.

Initiatiefnemers waren: de classicus dr. F.F. Blok, de historicus pater drs. C.S.M. Rademaker SSCC, de classicus drs. C.M. Bruehl en de Neerlandicus drs. P. Tuynman.

Een van de belangrijkste objecten van het "documentatiecentrum" zal gevormd worden door de correspondenties van de humanisten die in de Nederlanden in die tijd werkzaam zijn geweest.

Het secretariaat is gevestigd p/a drs. P. Tuynman, Courbetstraat 25 (3), Amsterdam-Zuid."

Gegriefd over Erasmus'beeld

In Trouw van 2 maart troffen wij het volgende stukje, dat door de redactie blijkbaar met nogal wat gif overgoten werd:

" Een inwoner van Rotterdam, de heer Th. Holterman, Jonker Fransstraat 82, is lang niet gerust over de plaats waar de gemeente het standbeeld van Desiderius Erasmus definitief heeft neergezet. Het zeventiende eeuwse beeld van Hendrick de Keyser staat sinds eind vorig jaar op de Sint-Laurensplaats, schuin voor de Laurenstoren.

Die plek is niet zonder reden uitgekozen: de historie leert dat Erasmus het levenslicht heeft aanschouwd in een hoekhuis aan de voet van de toren van de Sint-Laurenskerk. De opgewonden briefschrijver gaat hieraan voorbij en vindt, dat het beeld midden tussen warenhuizen en kerken in een "slop" staat. De heer Holterman ziet er "discriminatie van het humanisme". "Over 50 jaar zijn we misschien zo ver, dat het brons voor andere doeleinden wordt vergoten. De lof der zotheid viert hoogtij".

Het is wellicht daarop, dat het gemeentebestuur niet weet wat zij de heer Holterman moet antwoorden. Voor het geval hij helemaal geen reactie krijgt, heeft hij al een spreuk van Erasmus bij de hand om zich te troosten: "Des te onzinniger iets is, des te meer bewonderaars het vindt".

Collecte Humanitas in Den Haag

Op 27 februari lazen wij in de Haagsche Courant een artikel van de wethouder van sociale en personeelszaken, drs. J.A.M.H. Damoiseaux, waarin hij de Haagse burgers opwekte de collecte van "Humanitas" ruim te bedenken. De wethouder schreef o.m.

" Wat is maatschappelijk werk? Men kan maatschappij vergelijken met een vliegensvlug ronddraaiende schijf waarop men in zichzelf en in de gemeenschap de kracht moet zoeken tegen de middelpuntvliedende kracht om een eigen plaats in de maatschappij te behouden. Velen wordt de inspanning dikwijls te veel. Dan dreigt de situatie als in een bus of tram die in volle vaart de bocht neemt: wie niet stevig staat of zit wordt van zijn plaats geslingerd.

In het maatschappelijk leven is het beter een valpartij te voorkomen door helpend naast de medemens te gaan staan op ogenblikken van moeilijke wendingen en passages in het leven. Met de andere stedelijke instellingen stelt "Humanitas" zich het geven van deze deskundige en directe sociale hulp aan een ieder die daaraan behoefte heeft, ten doel. Om deze reden mag het een beroep doen op de edelmoedigheid van de Hagenaars. Naar mijn vaste overtuiging zal dit beroep niet tevergeefs zijn.

De collecte, begin maart gehouden, bracht ruim f 3300,- op.

Bejaardentehuis in Schiedam

Op 9 maart sloeg de waarnemend burgemeester van Rotterdam, de heer H. Sabel, de eerste paal in de grond van het grootste bejaardencentrum van Schiedam: het Bejaardencentrum Thurlede, gebouwd voor de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden. Het was, zo schreef het Rotterdamsch Nieuwsblad van 10 maart, overigens

" Niet de eerste paal die men daar sloeg; er zaten er al 95 in de grond, maar die zijn al geruime tijd geleden geslagen en staken al vele jaren als betonnen stompjes uit de bodem. Officieel was dit echter de eerste koningspaal."

Bezwaren I

Bezwaren tegen het christendom en bezwaren tegen het humanisme werden bijeengebracht, opgesomd en geformuleerd in twee gelijkvormig uitgegeven boekjes, uit het Engels vertaald. In het eerste, zo lezen wij in het Dagblad van Coevorden van 30 januari, hebben

" vier theologen resp. morele bezwaren (D.M. Mackinnon), psychologische bezwaren (H.A. Williams), historische bezwaren (A.R. Vidler) en verstandelijke bezwaren (J.S. Bezzant) aangedragen. Van de meeste dier bezwaren geldt hetzelfde wat men tegen het befaamde, juist iets te succesrijke boekje van bisschop Robinson ("Eerlijk voor God") kon inbrengen: in Engeland komt men blijkbaar nu pas aan discussies toe, die men op het Europese vasteland alweer achter de rug heeft en daarnaast: wij in Nederland zijn aan heel andere theologische/gedachtengangen gewend, dan die welke men hier ontmoet. Aan een andere terminologie ook, en hier is het dat een niet al te lofwaardige vertaling de lectuur van het boekje nog bemoeilijkt. Proclamatie in plaats van verkondiging, liberaal in plaats van vrijzinnig, "argue" ook nu weer met dat eeuwige foute "argumenteren" vertaald en het bedehuis van "de Vriend" dat door het ten onzent begrijpelijker "Quakers" (van de Society of Friends) had dienen weergegeven - dat zijn nog maar een paar onvolkomenheden, die echter, evenals tal van moeilijk lopende zinnen, de begrijpelijkheid remden."

Over het pendant schrijft men nog:

/ benaderingen en

" Van de vier humanisten werd helaas evenmin de doopceel gelicht: hoogstens zal Kingsley Martin, de redacteur van de New Statesman, ten onzent enige bekendheid hebben.

Hier zijn de vier: H.J. Blackham (met een inleiding over het begrip humanisme), Ronald W. Hepburn ("Kritiek der humanistische theologie"), Kathleen Knott ("Is humanisme steriel?"), Kingsley Martin ("Is humanisme utopisme?") en Blackham nog eens ("De zinloosheid van alles")

Twee goede opmerkingen citeer ik uit die bijdragen. Kathleen Knott merkt zeer raak op: de titels van de twee "bezwaarschriften" suggereren 1. Dat een christelijke gelovige geen humanist kan zijn en 2. Dat een humanist noodzakelijkerwijs rationalist is; welnu, noch het een noch het ander is h.i. het geval en men kan zich daar slechts bij aansluiten. En zie hier de goede opmerking van Kingsley Martin (als goed journalist leverde hij van beide boeken althans de begrijpelijkste

bijdrage): "Het is altijd de zwakheid van het rationalisme geweest, dat het geen wegen gevonden heeft om het verlangen naar gemeenschappelijke uitdrukking van emoties te bevredigen" - en ook daarmee kan men het eens zijn.

Zowel "Bezwaren tegen het christendom" als "Bezwaren tegen het humanisme" verschenen in de nieuwe, fraai en in opvallend formaat uitgegeven Witte Beertjes-serie van uitg. Bruna te Utrecht."

Bezwaren II

Het dagblad Trouw van 13 februari merkt over beide boekjes o.m. op: "Eerst Robinson en nu dit weer! Het boek is helaas een grote teleurstelling, waaraan geen enkele opwinding valt te beleven. Om te beginnen populariseert de vertaler de lezingen niet, maar door het belabberde Nederlands is soms de bedoeling van de auteurs slechts met moeite te raden. Een teleurstelling is het ook omdat de "bezwaren" nauwelijks bezwaren mogen heten. Mackinnon noemt wat morele bezwaren, hangt wat vuile was buiten en leutert er wat omheen met hier en daar een intelligente scheldkanonnade, maar deze redt de leesbaarheid niet. Williams - de tweede man - vermeit zich in wat psychologische opmerkingen, maar komt niet toe aan echte bezwaren. Zo kunnen we doorgaan: geen der auteurs (Vidler en Bezzant inclus) werken het idee dat ten grondslag ligt aan de serie mooi uit. Schrappen we de titel en daarmee de opzet van het boek, dan houden we soms goede lezingen over.

Hetzelfde kan gezegd worden van het beter vertaalde pendant: Bezwaren tegen het humanisme. Ook deze humanisten hebben het niet moeilijk met hun humanisme, maar bedrijven als hun christelijke collega's propaganda! Zien we ook hier naar de opzet van het boek, dan mag Kathleen Knott de prijs voor het leeswaardigste essay in ontvangst nemen. "Het is lang niet alles lezenswaard wat er verschijnt".

Weinig geschreeuw, veel wol

Zo typeert Het Vrije Volk (Eindhoven) van 4 maart "Humanitas", men schrijft onder "Stadspraat" o.m. het volgende:

"Het eerste kwartaal van het jaar is immer de periode waarin tal van verenigingen, instanties, bedrijven e.d. hun balans over het afgelopen jaar publiceren en bespreken in jaarverslagen en jaarvergaderingen. De opsomming van de diverse activiteiten, de schouderklopjes aan verdienstelijke leden, de financiële overzichten en al wat meer aan een jaarverslag te pas komt, vormen doorgaans weinig boeiende leerstof.

Wel levert het wel en wee van zo'n vereniging vaak wat interessante gegevens. Zo ook het jaarverslag van een betrekkelijk klein groepje sociaal voelende mensen, die tezamen de Eindhovense afdeling van de Nederlandse vereniging voor maatschappelijk werk Humanitas vormen. Het is zo'n typische vereniging in het "weinig-geschreeuw-en-veel-wol-genre", die slechts zelden in het schelle licht der schijnwerpers treedt, maar daarentegen rustig en in beslotenheid werk verricht dat het daglicht in alle glorie kan verdragen.

Fatsoensrakker

Vrij Nederland van 27 februari gaat uitvoerig in op de radio-lezing van prof.dr. Libbe van der Wal, getiteld "Fatsoensrakkers". Men geeft de essentie van zijn toespraak weer en voegt er aan toe:

" "Misschien zal dit alles aanleiding zijn mij opnieuw voor fatsoensrakker uit te maken; en dat moet dan maar, "verzuchtte prof. Van der Wal. Welnu, een rakker is hij niet. Maar van fatsoen willen wij hem graag betichten."

Openbare R.K. leeszaal

Van verschillende kanten werd ons toegezonden het volgende nieuws uit Den Helder, alwaar de actieve "Zeevonk", het orgaan van de gemeenschap Den Helder in de rubriek "Het spuigat" in het maartnummer schreef:

" "Onder het stadsnieuws van de Helderse Courant van 17 februari treffen wij in grote opmaak een bericht aan over de aanstaande bouw van een pand, waarin de "r.k. openbare uitleenbibliotheek met leeszaal" zal worden gevestigd, bovendien zal -reeds einde maart- een filiaal van deze "openbare r.k. leeszaal" worden geopend in Nieuw Den Helder."

Na allerlei gegevens te hebben opgesomd, vervolgt het blad: "Ja, ja zo profiteert men met zo'n kleine 600 lezers straks van de gemeenschap door een subsidie te verkrijgen voor de vestiging van twee bibliotheken; rooms-katholieke leeszalen wel te verstaan, maar daar plak je het etiket "openbaar" op en wie doet je wat? En dat terwijl Den Helder - eindelijk - een nieuw, fraai en centraal gelegen onderkomen in aanbouw heeft voor zijn werkelijk Openbare Leeszaal!

Snapt u zulk een subsidiebeleid? En is deze plaatselijke katholieke activiteit in overeenstemming met de geest van deze, door monseigneur Bekkers onlangs gesproken woorden: "De herinnering aan de loopgravenoorlog waarin christenkerken elkaar met apologetisch geschut bombarderen, ligt ons nog vers in het geheugen. Het was niet alleen een machteloze, maar ook een onchristelijke vertoning..." en met de woorden uit de Pinksterpreek 1964 van de Paus: "De kerk tracht een respectvol tweegesprek te openen met alle mensen, met alle vormen van het moderne leven, met alle sociale en politieke uitdrukkingvormen, die tot zulk een gesprek op basis van volkomen eerlijkheid en ware menselijkheid bereid zijn"."

Leven in verwondering

In de Provinciale Zeeuwse Courant van 20 februari lazen wij over een recente ontmoeting tussen christenen en humanisten in Zeeland, o.m. het volgende uit de impressie, zoals die door een van de christelijke afgevaardigden werd neergeschreven:

" "Leven in verwondering". Dit is de titel geweest van een inleiding die van humanistische zijde gehouden is op de ontmoetingsconferentie tussen humanisten en christenen, welke in november van het vorige jaar gehouden is te Cadzand, onder leiding van "Hedenesse". "Deze bijeenkomst was het resultaat van een al jaren lopende afspraak tussen het vormingscentrum en het gewest Zeeland van het Humanistisch Verbond." Zo lezen we in het verslag van deze conferentie dat we vóór ons hebben

liggen. Al eerder had men deze ontmoeting gedacht, maar ze is toen niet doorgegaan vanwege onvoldoende belangstelling.

Nu is ze dan wel doorgegaan. Behalve een twaalfstal humanisten, zijn er geweest tien rooms-katholieken, onder wie vijf kapelaans; een zestal hervormden, onder wie vermoedelijk wel een paar predikanten zullen zijn geweest. Verder was er één gereformeerde predikant en één lid van de pinkstergemeente. Samen waren er met die 12 humanisten dus een achttien mensen met telkens weer een ietwat andere godsdienstige achtergrond, maar die zich christenen noemen, omdat zij zich gebonden wisten aan Christus, door wien wij, naar kerkelijke belijdenis, Godde Vader kennen, voor zover het een sterfelijk mens mogelijk is Hem te kennen. Deze achttien hebben, wanneer wij hun kerken daarbij denken onder elkaar al heel wat te verhapstukken gehad en dit proces is nog niet ten einde.

Maar in Cadzand stonden ze dan naast elkaar om gezamenlijk een gesprek aan te gaan met de twaalf van het Humanistisch Verbond, die belijden: "Voor mij bestaat God niet", zoals een inleider het uitdrukte.

Bij alle afweer en negatie die ons pijn kan doen, mogen we dankbaar zijn voor het besef dat deze humanisten drijft doordat zij zich mede verantwoordelijk willen weten voor de noodtoestand waarin onze huidige Westerse beschaving verkeert. Zij willen opkomen voor de geestelijke vrijheid en voor de mogelijkheden tot ontplooiing die in ieder mens gelegen zijn. Hier weten wij ons ergens weer met hen verbonden. Staan we niet als christen en humanist op zeer concrete punten in dezelfde frontlijn? Gezamenlijk met de kerk hebben humanisten gestaan tegenover het nationaal-socialisme en ook van hen zijn er heel wat die hun leven hebben gewaagd en gegeven. Diezelfde frontlijn, al ligt ze nu ergens anders, is er nog steeds. Een ware humanist zal zijn bijdrage geven voor onderontwikkelde gebieden, evenals de kerken van hun leden voor dit doel een bijdrage mogen verwachten. Om hier een conclusie van Cadzand aan te halen: "We staan in eenzelfde brandpunt. Zowel de humanist als de christen wil zijn aandeel in dit leven inbrengen, wat voor een belangrijk deel samengevat is in: zich geven aan de ander. Zo komen we tot een echte ontplooiing van de mens tot de nieuwe mens, de meest menselijke mens". Bij alle afstand die ons van het Humanistisch Verbond scheidt, voelen we hier toch weer verwantschap. Wat is een christendom dat niet weet van dat zich geven aan de ander?

Een week later gaf in dezelfde courant een humanist zijn indruk weer:

" De ontmoetingsconferentie, die inderdaad enige jaren geleden niet kon doorgaan wegens gebrek aan belangstelling van kerkelijke zijde, slaagde nu zó goed dat dertig "bewogenen" vermoeid maar dankbaar naar huis gingen. Toch hadden de humanisten in Zeeland niet om deze ontmoeting gevraagd, al hadden zij uiteraard van harte hun medewerking toegezegd. Wie immers zou niet gaarne een poging doen om de muur van misverstand, die rond hem is opgetrokken, te slechten?

In Hedenosse is daar een hartgrondige poging toe gedaan. Dat stemde ons humanisten dankbaar, want geen mens wordt graag naar zijn diepste wezen miskend. Wij humanisten, vonden daar christenen, die het gebod van de naastenliefde in praktijk brachten door serieus te pogen de positie van de humanistische mens in de wereld te verstaan. Niet dat dit begrijpen over een weer een gemakkelijke taak is, want zeker "het verschil tussen een christen en een humanist gaat tot in de grond-tot in het diepste wezen van wat we hebben".

En nogmaals, men moet daarbij door een muur van misverstand heen.

God buitenspel

In het Brabants Dagblad van 9 februari en in het Eindhovensche Dagblad van 11 februari stond een bespreking van het Humanistisch "Credo", een uitgave van het Bureau Hoofdredacteur, door pater Jos. Berkelmans. Uit het vrij lange artikel nemen wij over:

" Wat hebben wij als christenen in te brengen in dit betoog? Die vraag is niet onbelangrijk, omdat wij bereid moeten zijn -volgens het nieuwe testament- om altijd te getuigen van de hoop die in ons is. We zullen niet moeten polemiseren met het humanisme, maar wel onderzoeken of ons geloof echt is en wat het als levenswaarde meer geeft dan het humanisme van Lips c.s.

Wat is dat "meer" van het christendom? Deze vraag wordt ons voortdurend gesteld in de moderne literatuur, door Camus, door Anna Blaman, door Sartre en door ieder, die buiten de Kerk om zoekt naar de zin van het leven. Als christenen kunnen we niet meer aan de oppervlakte van het leven blijven, en evenmin is het geoorloofd om zich alleen met kerkelijke, binnenkerkelijke vraagstukken bezig te houden. Lips merkt op dat er een andere oecumene is dan de oecumene tussen de Kerken en hij acht die andere oecumene belangrijker. Niettemin zullen we eerst moeten trachten om voor de wereld het schandaal onzer verdeeldheid weg te nemen. Toch kan ons het humanistisch credo niet bevredigen. Niet zozeer omdat God buiten spel zet, tussen haakjes [het plaatst, maar vooral omdat het -in de formulering van Lips- een eenzaamheid en opstand tegen de dood ziet in alle liefde. Het geeft eigenlijk de onmacht aan van de liefde en dat is oppervlakkig gezien wel waar: er is meer egoïsme te zien dan echte liefde, maar als Sint Jan zegt: "Wij hebben geloofd in de Liefde", dan geeft hij aan dat "God groter is dan ons hart". Men kan zich afvragen of de moderne twijfelzucht en het al te kritisch denken over het leven niet snobistisch worden gecultiveerd en of het geen mode is om de mens al zijn zekerheden te ontnemen.

De mens moge metafysisch niet in staat zijn om zijn eenzaamheid te overwinnen, maar in feite overwinnen veel mensen praktisch hun eenzaamheid door de liefde en hun geloof in de tekenen van Gods liefde. Het is interessant en verblijdend, dat de humanisten -ook in deze brochure- niet klaar komen met de figuur van Jezus van Nazareth en met het mysterie van deze "profeet". Wellicht is er een weg om met het atheïstisch humanisme in gesprek te treden door Christus centraal te stellen. Wij zullen echter ieder voor zich bij ons zelf moeten beginnen en erkennen dat we slechts door meer mens te worden meer gelovig kunnen worden. Of andersom: het geloof doet een appel op ons menszijn, op onze totale inzet.

..